

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бергер И.Н., Чижевская Е.А. Торговые услуги / И.Н. Бергер, Е.А. Чижевская. – К. : Техника, 1984 – 192 с.
2. Бергер И.Н., Задорожний В.К., Огородник М.А. Построение и размещение розничной торговой сети / И.Н. Бергер, В.К. Задорожний, М.А. Огородник. – К., 1974 – 114 с.
3. Бланк И.А. Торговый менеджмент / И.А. Бланк. – К. : УФИМБ, 1997. – 408 с.
4. Бланк И.А. Торговый менеджмент : учебный курс / И.А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 488 с.
5. Дашкова Л.П. Организация, технология и проектирование торговых предприятий / Л.П. Дашкова, В.К. Памбучьянц. – М. : ИВЦ Маркетинг, 2000. – 336 с.
6. Памбучьянц О.В. Технология розничной торговли : учебник для начального профессионального образования по профессии «Продавец, контролер-кассир» / О.В. Памбучьянц. – М. : Издательско-книготорговый центр «Маркетинг», 2001. – 284 с.
7. Голошубова Н.О. Организация торговли : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Н.О. Голошубова. – К. : Книга, 2004. – 560 с. Економічний форум 2/2016 67
8. Егоров В.Ф. Организация торговли : учебник для вузов / В.Ф. Егоров. – Санкт-Петербург : Питер, 2004. – 352 с.
9. Апопій В.В. Організація торгівлі : підручник. – 2-ге вид., перероб. та доп. / Апопій В.В., Міщук І.П., Ребицький В.М. та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 616 с.
10. Платонов В.Н. Организация торговли : учеб. пособие / В.Н. Платонов. – Минск : БГЭУ, 2002. – 287 с.
11. Тимофеева О. Проблеми розвитку продовольчих торгових мережі в Україні // Вісник КНТЕУ. – 2007. – №6. – С. 69–76.
12. Оптовий та роздрібний товарооборот за 2014 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/sr/roz/roz_u/roz2014_u.htm
13. Оптовий та роздрібний товарооборот за 2015 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/sr/roz/roz_u/roz1215_u.htm
14. Обсяг роздрібногo товарообороту підприємств за 2014 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/sr/sr_u/sr1214_u.htm
15. Обсяг роздрібногo товарообороту підприємств за 2015 рік [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/sr/sr_u/sr1215_u.htm

УДК 657.42-047.44

Грилицька А.В.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту Черкаського державного технологічного університету***Ковтун Н.І.***студент**Черкаського державного технологічного університету***ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКА ЗАПАСІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

У статті описано особливості визнання та методи оцінки запасів для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства. Запропоновано нові методи оцінки вибуття виробничих запасів у системі управлінського обліку, що забезпечують керівництво підприємств необхідною інформацією для встановлення ціни на власну продукцію та визначення точки беззбитковості.

Ключові слова: запаси, виробничі запаси, вартість виробничих запасів, методи оцінки вибуття запасів.

Грилицька А.В., Ковтун Н.І. ПРИЗНАНИЕ И ОЦЕНКА ЗАПАСОВ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

В статье описаны особенности признания и методы оценки запасов для осуществления производственно-хозяйственной деятельности предприятий. Предложены новые методы оценки выбытия производственных запасов в системе управленческого учета, которые обеспечивают руководство предприятий необходимой информацией для установления цены на собственную продукцию и определения точки безубыточности.

Ключевые слова: запасы, производственные запасы, стоимость производственных запасов, методы оценки выбытия запасов.

Grylitska A.V., Kovtun N.I. RECOGNITION AND EVALUATION OF IN THE CONTEMPORARY ECONOMY

The paper describes the features of the recognition and evaluation of methods to carry out production and business enterprises. The new evaluation methods of disposal of inventory in the system of management accounting, management companies providing the necessary information for establishing the prices of their products and determine the break-even point.

Keywords: stocks, inventories, value of inventory, valuation methods of disposal of stocks.

Постановка проблеми. Для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства всіх форм власності та галузей економіки використовують виробничі запаси, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Вони посідають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Виробничі запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують економічні (виробничі) ресурси.

Для максимальної ефективності системи управління запасами з правильною організацією фінан-

сово-господарської діяльності кожного підприємства необхідна чітка та досконало розроблена методика оцінки запасів, що викликає значний практичний інтерес у зв'язку з потребою визначення реальної вартості запасів.

Саме тому у кожного підприємства існує необхідність обирати саме такий методу оцінки виробничих запасів, який найбільш достовірний у його виробничо-господарській діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації та ведення бухгалтерського обліку запасів приділяли увагу в різні часи такі вітчиз-

няні учені та фахівці в галузі обліку, як, зокрема, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, Н.В. Ткаченко, І.В. Жолнер, В.В. Бабіч. Серед закордонних вчених можна виділити таких, як Д. Коултер, Е. Шеперд, Р. Саксена, О. Митчелл, Р. Акофф, Д. Хедлі. Незважаючи на значний інтерес до обраної теми, деякі питання визначення та оцінки виробничих запасів на підприємствах залишаються актуальними та потребують нагального вирішення.

Мета статті полягає у дослідженні та систематизації різних методів визначення та формування вартості й оцінки вибуття виробничих запасів в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запаси – це одна з найбільш важливих і значних частин активів підприємства. Вони посідають особливе місце у складі його майна, у виробничій сфері та в торгівлі, а також належать до оборотних активів.

Під виробничими запасами розуміють активи, які використовуються для подальшого продажу, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [1]. Це придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві. У процесі виробництва виробничі запаси використовуються неоднаково. Деякі з них повністю споживаються у технологічному процесі (сировина і матеріали), інші – змінюють тільки свою форму і розмір (мастильні матеріали, фарби), треті – входять до складу виробу без будь-яких змін (запасні частини), четверті – лише сприяють виготовленню виробів, але не включаються до їх маси або хімічного складу (МШП).

У бухгалтерському словнику даються такі визначення виробничих запасів:

1) сукупність всіх матеріалів, які має підприємство;

2) придбані або самостійно виготовлені вироби, які підлягають подальшій переробці на підприємстві;

3) частина оборотних засобів на підприємстві, ще не залучених до процесу виробництва, і засобів, що не надійшли на робочі місця;

4) матеріальні елементи виробництва, які одноразово та повністю переносять свою вартість на новостворений продукт.

Інформацію щодо визнання та первісної оцінки, оцінки вибуття та на дату балансу містять П(С)БО 9 «Запаси», МСБО 2 «Запаси» та Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів.

Відповідно до п. 4 П(С)БО 9 «Запаси» запаси – це активи, які:

– утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності;

– перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

– утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також керування підприємством [1].

Запаси визнаються активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена. Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх найменування або однорідна група (вид). Придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю.

Первісною вартістю запасів, що придбані за плату, є собівартість запасів, яка складається з таких фактичних витрат:

– суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків;

– суми ввізного мита;

– суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству;

– транспортно-заготівельні витрати; сума транспортно-заготівельних витрат, що узагальнюється на окремому субрахунку рахунків обліку запасів, щомісячно розподіляється між сумою залишку запасів на кінець звітної місяця і сумою запасів, що вибули за звітний місяць;

– інші витрати, які безпосередньо пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, придатного для використання у запланованих цілях (прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати підприємства на доопрацювання і підвищення якісно технічних характеристик запасів) [1].

У разі, якщо на момент оприбуткування запасів неможливо достовірно визначити їх первісну вартість, такі запаси можуть оцінюватися та відображатися за справедливою вартістю з наступним коригуванням до первісної вартості. Первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визнається їхня виробнича собівартість, яка визначається за Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [2]. Первісною вартістю запасів, що внесені до статутного капіталу підприємства, визнається погоджена засновниками (учасниками) підприємства їх справедлива вартість. Первісною вартістю запасів, одержаних підприємством безоплатно, визнається їх справедлива вартість. Первісна вартість одиниці запасів, придбаних у результаті обміну на подібні запаси, дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою і справедливою вартістю переданих запасів включається до складу витрат звітної періоду. Первісною вартістю запасів, що придбані в обмін на неподібні запаси, визнається справедлива вартість отриманих запасів.

Під час відпуску запасів у виробництво, з виробництва, продажу та іншому вибутті оцінка їх здійснюється за одним з таких методів:

– ідентифікована собівартість відповідної одиниці запасів;

– середньозважена собівартість;

– собівартість перших за часом надходження запасів (ФІФО);

– нормативні затрати;

– ціни продажу.

Для всіх одиниць бухгалтерського обліку запасів, що мають однакоє призначення та однакові умови використання, застосовується тільки один із наведених методів.

Запаси, які відпускаються, та послуги, що виконуються для спеціальних замовлень і проектів, а також запаси, які не замінюють одне одного, оцінюються за ідентифікованою собівартістю.

Оцінка за середньозваженою собівартістю проводиться по кожній одиниці запасів діленням сумарної вартості залишку таких запасів на початок звітної місяця і вартості одержаних у звітному місяці запасів на сумарну кількість запасів на початок звітної місяця і одержаних у звітному місяці запасів. Оцінка кожної операції з вибуття запасів може здійснюватися за середньозваженою собівартістю діленням

ням сумарної вартості таких запасів на дату операції на сумарну кількість запасів на дату операції. Оцінка запасів за методом ФІФО базується на припущенні, що запаси використовуються у тій послідовності, у якій вони надходили на підприємство (відображені у бухгалтерському обліку), тобто запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інше вибуття), оцінюються за собівартістю перших за часом надходження запасів [5, с. 92].

Оцінка за нормативними затратами полягає у застосуванні норм витрат на одиницю продукції (робіт, послуг), які встановлені підприємством з урахуванням нормальних рівнів використання запасів, праці, виробничих потужностей і діючих цін. Для забезпечення максимального наближення нормативних витрат до фактичних норми витрат і ціни повинні регулярно у нормативній базі перевірятися і переглядатися. Оцінка продукції за нормативними затратами використовується до фактичної виробничої собівартості.

Оцінка за цінами продажу заснована на застосуванні підприємствами роздрібною торгівлі середнього проценту торговельної націнки товарів. Цей метод можуть застосовувати (якщо інші методи оцінки вибуття запасів не виправдані) підприємства, що мають значну і змінну номенклатуру товарів з приблизно однаковим рівнем торговельної націнки [6, с. 124].

Застосування лише зазначених методів оцінки вибуття виробничих запасів у системі управлінського обліку неповністю забезпечує керівництво підприємств необхідною інформацією в системі оптимізації ціноутворення на власну продукцію, роботи та послуги та визначення точки беззбитковості [4], тому пропонується до використання ще два методи: ЧІФО й ЕІФО.

Оцінка вибуття запасів за методом ЧІФО (cheapest – in – first – out), тобто «найдешевший – у – перший – із», ґрунтується на припущенні, що спочатку вибувають найдешевші запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та ін. вибуття)[4]. Отже, цей метод ефективний під час формування собівартості продукції, на яку існує жорстка конкуренція на ринку або є потреба у визначенні мінімально допустимої ціни реалізації. Методи списання виробничих запасів, зазначені в П(С)БО 9, не враховують конкурентоспроможність певного виду продукції на ринку.

Отже, метод ЧІФО дає можливість укрαι мінімувати вартість використаних виробничих запасів у собівартості окремої продукції за рахунок віднесення виробничих запасів із більшою закупівельною ціною до собівартості продукції, яка має більш вигідне становище із реалізацією на ринку.

Метод ЕІФО (expensive – in – first – out), тобто «найдорожчий – у – перший – із», ґрунтується на припущенні, що спочатку вибувають найдорожчі запаси, які першими відпускаються у виробництво (продаж та інші види вибуття).

Висновки. Отже, проаналізувавши методи оцінки запасів, встановили, що однаково прийнятним методом як з метою надання інформації про фінансово-майновий стан підприємства, так і з метою виведення найбільш достовірного фінансового результату не існує. Вибір методу оцінки активів залежить від характеристик, якими повинна володіти облікова інформація, і від завдань, заради розв'язання яких складається фінансова звітність.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затверджений Наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 зі змінами та доповненням [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси»: затверджений Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів від 1 січня 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_021.
4. Домбровська Н.Р. Методи оцінки виробничих запасів підприємства при їх використанні згідно з національними стандартами / Н.Р. Домбровська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_7/137.pdf.
5. Шамота Г.М. Вдосконалення методів оцінки вибуття виробничих запасів / Г.М. Шамота, О.І. Федько // Економічні погляди: теорія і практика : збірник тез наукових робіт міжнародної науково-практичної конференції (3–4 лютого 2012 р.). – О., 2012. – Ч. II. – С. 28–31.
6. Шендригоренко М.Т. Облік виробничих запасів: актуальні питання та напрямки їх вирішення / М.Т. Шендригоренко // Вісник Криворізького економічного інституту КНУ. – 2013. – № 2. – С. 102–106. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkei_2013_2_21.pdf.